ÇINARALTI

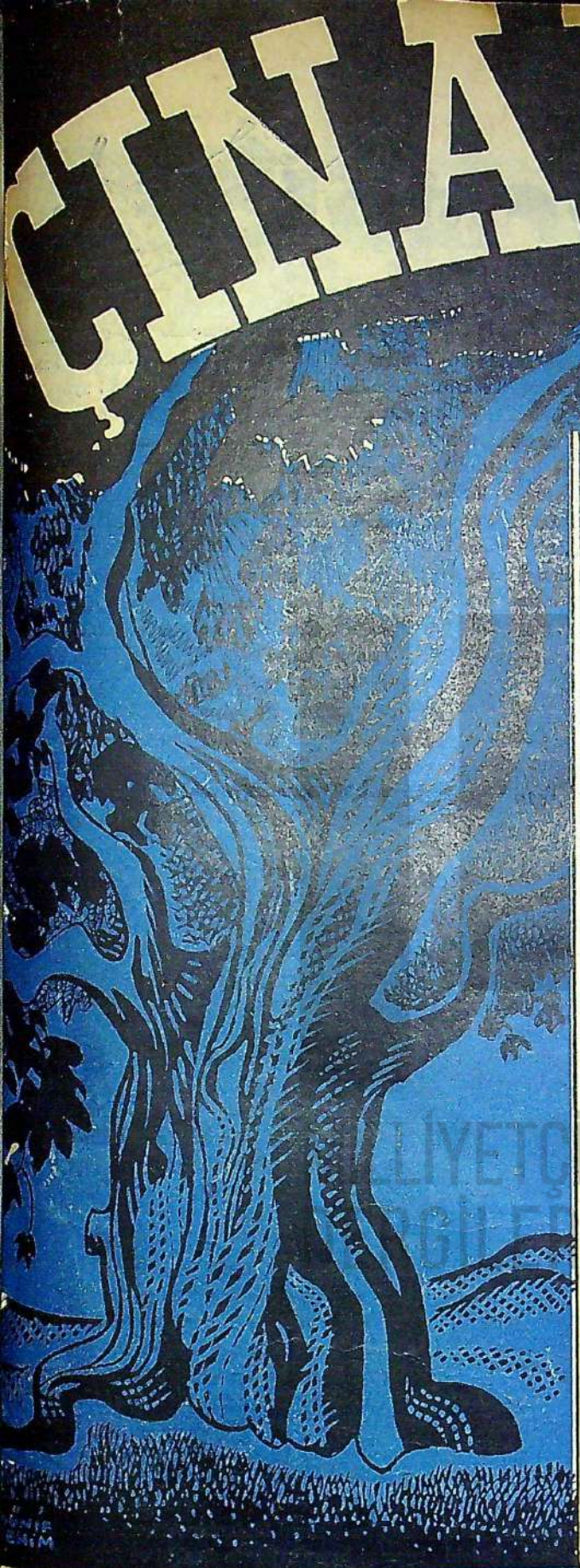

BU SAYIDA :

KÂİNAT ÖLÇÜSÜNDE ZEKÂLAR
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

İSTANBUL ŞİVESİ
Yazan : Orhan Seyfi Orhon

4 ASRIN MUKAYESESİ :
1643 - 1743 - 1843 - 1943 yılında Türkiye
Yazan: Adnan Giz

BİZ KİMİZ (Şiir) S. Endik

YUNUSUMA Z. Arıkbağ

AĞLAYIŞ H. Işıklı (Şiir)

HALILAR (Şiir) M. Yurtsever

TÜRKİYENİN DURUMU
Yazan : George Rivoire

SAHİCİ YENİ NESİL :
Genç şair Feyzi Halıcıya dair bir tetkik
Yazan : O. S. O.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT
MECMUASI

Sayı : 111
Kuruş : 15

T. İŞ BANKASI

Küçük Cari Hesaplar

1944 İKRAMİYE PLÂNI

KEŞİDELER : 28 İk. kânun, 2 Mayıs, 25 Ağustos, 1 İk. teşrin tarihlerinde yapılır.

1944 İKRAMİYELERİ :

1 adet ARSA (Ankarada Kavaklıderede 1024 M² - İmar ada No. 254 Parsel No. 3)

1	»	2000 Liralık	= 2000. —	Lira
3	»	1000 »	= 3000. —	»
4	»	500 »	= 2000. —	»
10	»	200 »	= 2000. —	»
10	»	100 »	= 1000. —	»
100	»	50 »	= 5000. —	»
150	»	25 »	= 3750. —	»
300	»	10 »	= 3000. —	»

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve fai almış olmaz, aynı zamanda talihiniz de denemiş olursunuz.

YENİ ÇIKTI

ORHAN SEYFİ ORHON

Kulaktan Kulağa

Orhan Seyfi Orhonun günün vakalarına dair yazdığı fıkraları, istihzaları, hicivleri, tenkidleri bir araya toplıyan bu kitabı okuyunuz!

Fiatı 50 kuruş

Millî Piyango

Size hem bir servet kazandıracak, hem de memleketimize faydal ıbir hizmette bulunmak fırsatını verecek olan Millî Piyango biletlerinden almayı unutmayınız!.

Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Sahibi vé Neşriyat Müdürü:

Orhan Seyfi Orhon

TARİHTEN FIKRALAR

Toplıyan: Salâhaddin GÜNGÖR

Tarihteki bütün meşhur simaların, hükümdarların, sadrıazamların, vezirlerin, şairlerin, zarif ve nüktedan adamların bazı vak'alar üzerine söyledikleri nükteleri, fıkraları, şiirleri sahih ve mevsuk olarak bir araya toplıyan bu kıymetli eser

Yeni çıktı.

Fiatı 50 kuruş

Adres: İstanbul, Ankara caddesi Çınaraltı idarehanesi. No. 47

Cumhuriyet Bayramında:

Millî Şefimizin hitabesi

Türkiye Cumhuriyeti, asırlar içindeki Türk tekâmülünün gerçek bir neticesi olarak meydana geldiğini ispat etmiştir.

Türk vatandaşları,

Kadın ve erkek hepinize sevgiler ve se[lâ]m tebriklerimi sunuyorum. Cumhuri[yet]in yirminci yılını kutluyoruz. Bir millet [hayatı] için bu kısa zaman, bir insan için u[zun] devredir. Biz, yaşıtlar Cumhuriyetin [ilk] yılını dikkatle ve günü gününe takip [ettik]. Geçirdiğimiz devir baştan başa başarı [ile] iz akıdır. Türkiye Cumhuriyeti, asırlar [boyu] Türk tekâmülünün gerçek bir ne[ti]cesi olarak meydana geldiğini isbat etmiş[tir]. Milletin kendi talihini kendisinin idare [et]mesi, tamamile tahakkuk etmiştir. Cum[hu]riyetin feyizleri, en kapalı gözleri uyandı[ra]cak parlak, geniş ve derin olmuştur. Mil[let] içerde ve dışarda, her türlü emniyetin [ve] refahın temellerini Cumhuriyette buldu. Mil[let]in kazancının ve emeğinin vatan ve cemi[yet] için harcanmasını Cumhuriyette sağ[la]dı. Milletin dertleri, milletin dilekleri ve ül[kü]leri, Cumhuriyette ön safta ve bütün idare [ma]kinesinin üst başında yer aldı. Vatan ya[hut] vatan bayındırlığı, halk idaresinin ve [hal]kın amacıdır. Kuvvetli hükûmet ve kuv[vetli] idare, Türkiyenin şiarı olmuştur. Ku[rul]muşlar da, iyilikler ve rahatlıklar [da] milletin ortak malı ve ortak meselesi[dir]. Aile içindeki bütün meselelerle bera[ber] milletin baştan başa kendine güveni, en [ümit]siz mânada beraberliği, her ihtimal için [yük]sek fedakârlık kararı, hiç tereddüt [et]miyen bir hakikattir.

Vatandaşlarım;

Büyük bayramı kutlarken içeri ve dışarı [gö]nderdiğimiz, bugün için ve gelecek için vazi[fe]dar bilen karar sahibi adamların sükûnet[le] dinlemede size göndermiş oluyorum. Gelecekte [bize] iyi günler görmek hakkımızdır. İyi gün[ler] sıkıntılı, zahmetli günlerden geçilerek [bu]lunduğunu biliyoruz. Her şeyin başı, hepimi[zin] millet yolunda fedakârlık icabederse sağ[lam] yürekle karar sahibi olmamızdır. Va[tan]daşlarım, Büyük Millet Meclisinin ve [Cum]huriyet hükûmetlerinin iyi çalıştığından [emin] çalışacaklarından emin olabilirler.

[Kadın] ve erkek vatandaşlarım;

[Cum]huriyetin yirminci yılında Büyük [Ata]türk'ü derin sevgile bir daha anarım. Va[zife]mi, çünkü ileri halini ve bizim sevinçli [ha]yatımızı, onun aziz hâtırasına bağlamak [için] en mutlu bir ödevdir.

Yaşasın vatandaşlarım;

Türk tarihinin en güzel eseri olan Cumhuriyet, vatana karşı vazifenin timsali olarak milletimizin başı üstünde şerefle dururken her yılımız bir evvelkinden daha ileri ve daha verimli olacaktır. İyi bayramlar geçirmenizi dilerim.

Konuşmalar

Bay Mehmet Özturanlı:

— Fikir ve ideal bakımından sizinle beraberiz. Ayni şeyleri duyduğumuza ve düşündüğümüze seviniyorum. Şiirlerden (Beni alıp götürün) ü pek beğenmedim. Bu nazımdan ziyade nesir. Belli ki bunda yeni tarzda yazanların tesiri altında kalmışsınız. Vezni hissettirmemeye çalışmışsınız. Bu iyi ama, bunun yerini tutacak bir âhenk bulmalı. (Bülbül) daha güzel. Yalnız bunda eskinin tekrarı var. Yeni şiir, eskiden birtakım unsurlar almalı. Fakat tekrarlamamalı. Onları yeni bir kalıba dökerek yeni bir sanat eseri haline koymalı. Meselâ bülbüle:

Böyle niçin hazın hazin ötersin!

mısraı, aşağı yukarı halk edebiyatında buna pek yakın bir tarzda yüzlerce defa tekrarlanmıştır. Meselâ benim bile hatırımda şu mısra var:

Ötme garip bülbül gönül şen değil!

Aruz veznile yazdığınız «Biz miydık o?» manzumesini aşağıya yazıyorum:

BİZ MİYDİK, O

Biz miydik o koç Türk denilen şanlı yiğitler
Biz miydik o üç kıt'ada ünvanlı yiğitler?
Kimlerdi Süleymanla Zigetvarda ölenler
Kimlerdi çelik zırhları yumrukla delenler
Kimlerdi Mohaç cengini tarihe yazanlar
Kimlerdi azîm tahtları bir günde bozanlar
Kimlerdi o ak tolgalı rehberle gezenler
Kimlerdi demir taçları imanla ezenler
Kimlerdi o şimşek gibi atlarla uçanlar
Kimlerdi o al bayrağı burçlarda açanlar..

Bizdik biz o dört bir yöne at koşturan erler
Bizdik biz o, dağlar bile «Türk Türk» diye gürler
Bizdik o çelik zırhları yumrukla delenler
Bizdik o Süleymanla Zigetvarda ölenler
Bizdik biz o üç kıt'ada ünvanlı yiğitler
Bizdik biz o koç Türk denilen şanlı yiğitler!..

Mehmet Özturanlı

Bir defa, aruz veznini oldukça muvaffakiyetle kullanıyorsunuz. Düşündüklerinizi nazma sokabilmek meharetini gösteriyorsunuz. Bu şiirden anlıyoruz ki şiirinizin fikir unsuru hisse hâkimdir. Böyle olunca şiirdeki fikirlerde yenilik aramak lâzımdır. Söylenmiş şeyleri tekrar etmemeli veyahut onları başkalarının söyliyemediği kadar güzel söyliyemiye dikkat etmeli. Bu şiirin güzel tarafları çok. Nazım tekniği bakımından zayıf tarafları da yok değil.

Kafiyelerin ilk parçada hep ayni cinsten olması, hepsinin de (ler) le bitmesi kafiye güzelliğine aykırıdır. Güzel kafiye; ayni cinsten olmıyan kafiyedir. Birinci sıfatsa, ikinci isim veya fiil olmalı. Sonra kafiyelerin hepsi o ayni hecede kelime olmamalı. Üç heceli bir kelimeye tek hece veya iki heceli bir kafiye gelmeli. Nihayet, birinci kafiye ikinci kafiyeyi hemen hatıra getirmemeli. Yani kafiyede bir sürpriz bulunmalı. Meselâ, siz (yazanlar) deyince, ben bunun kafiyesinin (bozanlar) olacağını görmeden biliyorum. (Yazanlar) a hiç olmazsa (zanlar) gibi heklenmiyen bir şey bulmalısınız.

Hatırıma gelmişken şunu da söyliyeyim: 6 ncı mısradaki (taht) kelimesi okunmuyor. Bu kelime Türkçe olsaydı, hepsini bir defada okumak kusursuz olurdu. Fakat Türkçe olmadığı için böyle okuyamayız. (Tah) deyince tam bir kapalı hece söylemiş oluyorum, (t) leri okuyamıyorum. Onun için aruz veznininde bu gibi kelimelerde sonda sessiz harfi, ikinci bir açık hece kıymetinde sayılmışlardır. Bu da, pek bugünkü deyişimize uymaz. Böylesi de olmaz. Çaresi (t) nin sonuna bir ek getirip bundan kurtulmaktadır. Meselâ: (tahtı) demeli. Bunun gibi ufak tefek nazım hususiyetlerine dikkat etmelisiniz. Bununla beraber sizi tebrik ederim. Çünkü kusursuz bir tarzda hem hece, hem de aruz veznile yazıyorsunuz ki bugünküler arasında buna pek nadir rastgelebiliyoruz.

Bay Ahmet Nart:

— Şiirlerinizi okudum. Sizde hiciv ve mizah istidadı var. Ciddî yazılarınızda bile bu tarafınız göze çarpıyor. Bu yolda uğraşırsanız her halde pek muvaffak olacaksınız. Herkes kendi mizacına uygun bir yolda yürümeli. Bana kalırsa ciddî mevzuları bir tarafa bırakın. Maarif türküsü, hoş. Lisanınızdaki alaycı, lâubali tavır da iyi. Bunu geliştirmelisiniz. Yalnız mizah çok dikkatle yürünecek bir yoldur. Zerafet yaparken çok ince çok sevimli olmıya itina etmeli. Biraz miyarı kaçınca kıymeti birdenbire düşer. (Sofu, beynamaz bayramı) nda ben biraz fazla lâubalilik görüyorum. Bunda daha zarif tezatlar bulmalıydınız. Bununla beraber yine tekrar edeyim ki sizde bu istidat var. Fakat bu türlü yazılar bizim mecmuaya pek gitmez, bunlar daha çok mizah mecmualarına yaraşır, yazılarınızı niçin onlara göndermiyorsunuz?

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 111

6 2. Teşrin 1943 Cumartesi

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129

Fiatı: 15 Krs.

Cilt : 6

İstanbul Şivesi

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Bir zamandanberi (Güzel Türkçe) dediğimiz İstanbul şivesi sinirlerime dokunmıya başladı. O Çerkes halayık artığı «Hamfendi» ler, «Evet efem!» ler, o ağzını eğe büze «Napıyorsun?» lar «Naapdın?» lar beni sinirlendiriyor. Bir milletin çehresini gösteren bütün erkek aksanları silinmiş bu soysuz şive beni şüpheler içinde bırakıyor. «Kim konuşuyor? Kiminle konuşuyorum?» Bu herkesin dili yüzünden anlayamamaktayım. Bazı potlar kırıyorum. Eteklerimi çekiyorlar: — Aman, diyorlar, bilmiyor musun o soyca şundan değil midir? Hiç ona bu söylenir miydi?

Yarabbi, bu türlüler de o kadar çok ki!. Hepsi sımsıkı aile sicillerine yapışmış, dillerini bilmedikleri uzak milletlerin, küçük kabilelerin gururunu, izzetinefsini taşıyorlar. Hâlâ, bu bağlar kopmamış, hâlâ bu sevgiler dinmemiş. Onlara boş yere bütün destanlarımızı vermişiz; bütün tarihimizi bağışlamışız. Onlara boş yere kürkler giydirmişiz, maaşlar bağlamışız, nişanlar takmışız... Onlar artık bizimdir, sanıyorduk. Hayır, yanılıyoruz. Sadece menfaatleri kadar bizim olmuşlar. Asıl gururları, asıl izzetinefisleri, asıl benlikleri bizim değil!

Bazan bir kelime, bazan bir satır, bazan bir fikir onları incitiyor. Hallerile, tavırlarile, bakışlarile, sözlerile aramızdaki ayrılığı yüzümüze çarpıyorlar.

Bu İstanbul Türkçesi yüzünden rahat konuşamıyorum ki... Kendimizi doya doya sevemiyorum ki.. Doya doya müdafaa edemiyorum ki... Bilmeden pot kırıyor, çam deviriyor, düşman kazanıyorum.

Bu şivenin içindekileri ayırt etmeme imkân var mıdır? Onun için bu silik, bu sinsi, bu iki yüzlü dile düşmanım.

Şimdi bana birisi nazikâne «Naaptın? Napıyorsun?» dediği zaman âdeta korkuyor, siniyorum. «Nittin? Nidiyon?» dese boynuna sarılacağım, yanaklarından öpeceğim. Gel, diyeceğim, otur şöyle, seninle doya doya konuşalım, dertleşelim, anlaşalım, sevişelim!

Orhan Seyfi ORHON

ABONE ŞARTLARI
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 600 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR .
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez. Bize neşredilmek üzere gönderilen eserlerden bir telif bakıı istenemez.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Yazan: Mustafa Hakkı AKANSEL

KÂİNAT ÖLÇÜSÜNDE

Z e k â l a r

...

"Cehlimizi anlamak için pek büyük bir âlim olmak lâzımdır.,, – *Paskal* –

.....

Kâinat ölçüsünde düşünebilmek her şeyden önce, bunun için ya mış olmak gerektir. Demek, bu, Allah vergisidir. O halde, ilk şart, elimizde değildir. Niçe, bu gi- (gönderilenler) diyor. Paul de, bir yazısında: (se laisser) -kendinin doldurulmasına en- olmamak- tâbirini kullanıyor. Ya- sen istidadı olan bir insan, isti- olduğu alandaki bilgileri büyük kolaylık ve zevkle öğrenir ve ken- de, bunlara bir şeyler katar. O hal- evvelâ (Allah vergisi). sonra da, istidadı geliştirecek (muhit) lâzım- Meşhur Fransız yazarı Paul rget, böyle engin ruhlara: (Esprit - Kâinat ölçüsünde zekâ) Eflâtun, Lükres, Mark-Orel, , Goethe gibi.

Kâinat ölçüsünde düşünebilmek Kâinat ölçüsünde bilgi sahibi ol- k lâzımdır. İnsanların geçmişini, li dinlerin ve felsefelerin özleri- asrî müspet bilgilerin, Astronomi- Biyolojinin ana çizgilerini, bu a- da elde edilen yeni kazançları k şarttır. Anatole France, her misafire: (Bilgide, san'atta, e- atta yeni yeni neler var?) diye ış.

Geçende, Astronomiye ait, ola- i mühim bir yazı okudum:

Bize uzaklığı bir milyar ışık se- nesi olan âlemler varmış. Işık, bir sa- niyede üç yüz bin bilometre yol aldı- ğına göre, varın hesaplayın. Kâinat- taki güneşlerin ışığı ve sıcaklığı, on- ların içinde bulunan (İdrojen) cismi- nin Helium cismine dönerken serbest bıraktığı enerjiden (kudretten) ileri geliyormuş. (Aynştayn) ın hesabına göre, herhangi bir cismin bir gramı, başka bir cisme dönerken (transmuta- tion) dokuz bin milyar kilogram ener- ji verirmiş. Güneşlerin içlerindeki bu muazzam ışık ve sıcaklık kazanının kömürü olan idrojenin bu değişiklik- lerine: (**cycle de Bethe** - Bethe ismin- deki bilginin bulduğu devre) deniyor. Bunlar masal değil, 1940 da lâbora- tuvarda ispat edilmiş gerçeklerdir.

Diğer taraftan da küçük sözü- nün, yanında pek büyük kaldığı, (E- lektronlar âlemi) var.

Günlük hayatta bir kıymeti ol- mıyan, para kazandırmıyan büti bunları öğrenmekte ne fayda var? c yenlere Renanın şu düşüncesile ceva veririm: (Kâinatın tetkiki, bizi gamlarımızın, gussalarımızın, ken dimizi fazla dinlemekten, kendimi fazla ehemmiyet vermekten ileri ge len korkulu veya çirkin ve hasis kirlerimizin panzehiridir. Kâinat ö çüsünde düşünülecek olursa, en ciddî insan işleri dahi, bir karınca yuvası nın faaliyeti kadar ehemmiyetsiz ka lır. İnsanların ömrü bizim güne manzumemize göre, atomlar kadar küçük kalır. (Sirius) noktai nazarın göre -yani, Siriyüs ismindeki yıldı dan arzımıza bakılacak olursa- insan ların ehemmiyeti daha azdır. Kâinat göre de, bir hiçtir. Bu görüş tarzı, in san olaylarının hakikî ölçüsünü veri

Kâinat ölçüsünde düşünebil insan için, 1943 senesindeki ikin dünya harbinin, hiç bir ehemmiyet yoktur. Dünyaya şu veya bu devleti hâkim olacağı meselesinin hiç k kıymeti yoktur. Servetin, saadet rütbenin, paranın; felâketin, ölümü velhasıl; çok kıymet verdiğimiz peşlerinde ömür tükettiğimiz, ve

Yeni romanımız:

Beyaz Selvi

Halide Nusret Zorlutuna

Çok ince kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın (ÇINARALTI) için hazırladığı bu güzel romanı pek yakında tefrikaya başlıyacağız.

MİLLİYETÇİ MÜCİLER

hut çok korktuğumuz şeylerin hiç bir mânası ve kıymeti yoktur.

Bunu anlıyan (Buda), bir prens iken, karısını, çocuğunu, serveti; debdebe ce dârâtı bıraktı. Bir dilenci kıyafetine büründü, ve kırlarda kendini tefekküre verdi. İşte, bu dünyada en yüksek insan!

Renan, hakikî âlimlerin eski velilerden daha üstün olduklarını, cennet ümidi olmadan yüksek ahlâklı ve sert seciyeli olduklarını, kendilerini tamamen bilgiye vakfettiklerini, kimseye zerre kadar fenalık etmediklerini yazar.

Fransız fikir adamı (Conzague Truc) ün 1943 te çıkan, (Savoir penser - düşünmeği bilmek) isminde, pek mücmen küçük, fakat kıymetçe büyük bir eserini okudum. Bu zatın bir düşüncesi, beni şiddetle ilgilendirdi : (Zekâ, günlük hayatta kullanılmaz-, sonu hüsrandır. Âlimin zekâsı, pratik hayat adamının zekâsından üstündür. Fakat, filozofun zekâsı, âlimin zekâsından da üstündür. İspatı: Bir çok âlimlerin çok dar kafalı olmaları-dır. Bu dünyada ilmin, bilginin vasıtası yalnız (zekâ) değildir. Bilgi için başka yollar dahi vardır: (seziş-intuition) gibi. Fakat, gerek âlimin, gerek filozofun üstünde olan başka bir çeşit insanlar vardır ki, biz, onlara (ermişler-veliler) deriz. İşte, bu dünyada en yüksek insanlar bunlardır.) filozofa göre: (Düşünmeyi bilmenin en yüksek derecesi dua etmesini bilmektir.)

Ben, bu zatın haklı olduğu kanaatindeyim. Biz insanlar pek âciz yaratıklarız. Biz, birer kuklayız. Fransız filozofu (Louis Lavelle) in **La conscience de soi** - kendini bilmek) isimli eserinde, fikirlerin başlı başına ve insandan ayrı olarak mevcut oldukları, hissizlik, yalnızlık ve tefekkür demlerinizde, onların bize göründükleri yazılıdır. Kayzerling de, (ruhun), bedene, sonradan ve cebren girdiğini söylüyor: (Bütün insan ilerleyişleri ilham (révélation-ilham) dır diyor. Bir tanınmış tıp âlimi A. Correl'in: (İnsan, bu anlaşılmamış mahlûk», isimli eseri de, bu hususta çok düşündürücüdür.

Görüşler

BİR SEBEP BULABİLİR MİSİNİZ ?

Bir gazete başmuharriri Demokrasileri müdafaa ediyor. Bunu kendisi için bir iman haline getirmiş. Olur a, Türkiyede fikir hürriyeti var, buna bir şey diyemeyiz. Bunun için, daha harp haline girmediğimiz bir devlete karşı ateşler püskürüyor. Buna da bir sebep buluyoruz. Demokrasilere âşık. lığındandır, diyoruz. Demokrasi prensiplerine uymıyan başka bir devlete karşı da dosttur. Buna da bir sebep buluyoruz. Çünkü bu devlet, şimdiki halde Demokrasilerin müttefikidir. Fakat bu devletle Demokrasiler arasında bir ihtilâf var. Bu devlet, Demokrasilerin, harp sonunda dünyanın demokratik esaslara göre nizamlandırılması için hazırladıkları kuvvetleri harbe sokmasını istiyor. Bu zat, bu sefer de Demokrasileri haksız buluyor, o devlete taraftar çıkıyor.

İşte size bir kanaat muamması. Acaba buna da bir sebep bulabilir misiniz?

KAVAİDİ KÜLLİYE

Bizim bir mecellemiz vardı. Bu mecellenin başında «Kavaidi külliye» ismi altında birtakım ana prensipler yazılıydı. Bu prensipler Şark ve İslâm medeniyetinin asırlarca çalışarak ulaştığı birtakım hakikatlerdi. Bunları büsbütün unuttuğumuza iyi etmedik. Çünkü aramızda bir çok lüzumsuz münakaşaları bu prensipler bıçak gibi kestirip atardı. Meselâ: Bir vesika elimize geçiyor, üzerinde müellifinin adı yazılı. Birkaç kişi çıkıyor. Bu vesikadaki sözler onun değildir, iftiradır, diyor. Niçin? Çünkü o zat bu sözleri söylemez. Eskiden bu iddiaya karşı verilecek cevap kolaydı. Mecelleyi açardınız, «Kavaidi külliye» den şu maddeyi gösterirdiniz, münakaşa kesilirdi :

— «Sarahatin karşısında delâlete itibar yoktur. »

**

Jean Rostand gibi bazı maddeci bilginler ise, dünyada ruh, maneviyat gibi şeyler yoktur, hayatın temeli füziko-şimik (hikemî-kimyevî) olaylardır, diyorlar. Jean Rostand'a hak verirdim, eğer, zekâdan bahsederken, bir kitabında: (gariptir ki) diye söze başlamasa idi. Yine: (**Hayat ve onun meseleleri**) isimli eserinde (S. 122) (Beden ile zekâ arasındaki münasebet ne kadar sıkı olursa olsun, şunu itiraf etmeliyiz ki, bedenen ihtiyarlama ile zekâca ihtiyarlama arasında sıkı bir münasebet yoktur. Manevî gençlik, hücrelerin vasıflarından, veya ahlatın (humeurs) fiziko-şimik şartlarından başka bir şeye bağlıdır.) diye yazmasa idi.

Onun için, Renan gibi: (kat'î karar vermeyin, felsefe sistemi yapmayın, yani, kâinatın sırrını bulduğunuzu sanmayın; kimbilir, daha ne kadar mühim yeni yeni şeyler öğreneceğiz) derim.

Conzague Truc : (Düşünmesini bilmek, zekânın hudutlarını görmek-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

diyor. Yine: Rasyonalist (yalnız
ka dayanan) felsefelerin ne ka-
bayağı bir derekeye düştükleri-
erişilemiyen bir kudretten bahse-
felsefelerin ve dinlerin ruh ala-
da ne kadar yükseldiklerini düşü-
diyor. Meşhur Fransız şairi La-
tine de ondan evvel: «bu hindi ka-
herifler, insan zekâsının ilâhî ve
evî tarafını öldürmiye kalkıştı-
demişti. Pascal da : «Cehlimizi
amak için, pek büyük bir âlim ol-
ak lâzımdır» der.

Evet, bu dünyada mantık ve mu-
başka da bilgi yolları var-

Bu hususta, Maurice Maeter-
: (Le trésor des humbles -
insanların hazinesi) ismin-
eseri emsalsiz bir kıymettedir.
dünyada, mağrur ve kendini be-
miş zekâdan, ve sözden dahi üs-
manevî kıymetler olduğunu ne
anlatmış.

O halde, kâinat ölçüsünde düşü-
için, evvelâ, bu uğurda ya-
ve çok akıllı, çok bilgili ol-
ayni zamanda aklın ve bilgi-
sınırlarını da görmek, secdeye va-
ak kadar kibir ve gururdan sıyrıl-
ve kendi aczini tanıyacak kadar
olmak lâzımdır. Loaçenin
ettiği gibi, «Benliğimizden ta-
men sıyrılmak» gerektir.

Kâinat ölçüsündeki zekâ, hiç bir
nya olayının bulandıramadığı bir
ruh sulh ve durgunluğuna ulaşmış:
er yüzündeki saadetlerin en büyü-
ne erişmiş, Tanrısına kavuşmuş o-
ur.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

İlim ve Felsefe

Teşrih ve Fizyoloji Bilgisinin Kıymeti

Yazan: Dr. Haydar İbrahim AYDAR

Ulûmu tıbbiye ve tabiiyenin insan vukufuna kapalı bulunduğu zamanlarda aklın ve idrakin vasıl olduğu merhale, âdet ve ibadet çerçevesi içinde mahsur kalmıştı. O zaman naklin ve aklın gösterdiği yol, ilâhlar devrinin muhteşem tezahürleri oldu. Yunan felsefe ve san'ati bu tefekkürün ve vecdin müşterek mahsulleridir. Filhakika bu eserde mühim bir seziş kudreti vardır. Fakat müsbet ilme dayanmadığı için her nevi âfatı arziye ve semaviye ilâhların gazabına hamlolunuyor, kıtlık, hastalık gibi felâketler bir nevi ceza mahiyetinde kabul olunuyordu.

Bu devri müteakip arz-ı Filistinde peygamberler zuhur etti. Kurdukları dinlerle insanlara iyi ahlâk tevsiye ettiler ve kabul edenlere dünyada ve âhirette bahtiyarlık ve saadet vadettiler. Fakat mirasları uzun zaman tefrikaya ve mukateleye sebep oldu. Neticede hurafe ve taassup ortalığa hâkim oldu. Daha sonra İslâm dininin şüyuu, telâkki tarzında esaslı değişiklikler yarattı. Müslümanlıkta tefekkür hürriyeti ve adalet, bariz ve karakteristik bir kemali idi. İslâm dininin hıristiyanlık âleminde yaptığı sarsıntı tesirsiz kalmadı. Hikmeti suduru da belki bu idi. Bu teessürle hıristiyan zahitler arasında bir nevi mütefekkir zümre yetişti. Bu arada insan vücudunun içyüzünü merak edenler de vardı. Nihayet nice zorluk ve mihnetle insan ölüsü feth ve teşrih edildi. Bu bir hâdise idi. Tefekkür ve bilgi sahasında yeni bir ufuk açıyordu. Bu bilgi ile yaratılışın maksat ve mânasına vukuf hâsıl olacaktı. İşte hikmeti tefekkürün muasır zihniyeti buradan başlıyor. Anlamadığımız bir lisanı dinlemek faydasız hattâ iç sıkıcıdır. Fakat bildiğimiz, anladığımız bir dilin dâvetine icabet, muhabbetine mukabele bir zevktir. Kuşların ötmesi bir sır değildir. Fakat sesin hançereden çıktığını bilmek, ötmesindeki sebebi ve saiki tanımak kuş ötmesinin mânasına bir şeyler ilâve eder. Her sene tekerrür eden mevsimleri ilâhî bir hediye. tabiî bir geliş kabul ederiz. Fakat bunun güneşe olan yakınlık ve uzaklaşmaklığımızdan ileri geldiğini bilmek telâkkimi ve mevsimlerin mânasını değiştirir.

İnsanların hastalığı ve esbabı, ruhî dalâletleri, isyan ve ihtirası hâsılı kütlenin psikolojisini tahlil ve tefrik mazhariyeti de lûmu tıbbiye ve tabiiyenin insan bilgisi açık bulunmasından sonra olmuştur. İş bunlar yani bilgi, felsefe, hayat hapsi dir dediğimiz bir uzvun muhassalası bazan muhteşem tezahürleridir.

Dimağı tanımak için teşrihini bilme fonksiyonlarını anlamak için fiziyolojisini renmiye ihtiyaç meydandadır. Teşrih ile dimağın şeklini, rengini, cesametini, do masını öğreniriz; fiziyoloji ile de hayat ve eserlerini takrir ederiz. Teşrih bir di tur, fiziyoloji ruhu ve mânasıdır.

Bu malûmatla, dimağın tasavvurun tünde bir dinamo, taklidi imkânsız bir m havvile olduğunu öğreniyoruz. İradem insiyaklarımızın buradan kuvvet aldığını, nunla tazyik ve inbisata uğradığını görü ruz. Tekmil hayat ve hareket için lüzu uzuvlarımız onun idaresinde ve nâzım t altındadır. Hayal ve tasavvur ondan suc ediyor. Aşk ve işve onun lüzumlu gördü beka kanununa ek bulunuyor.

Dimağın bu haline bakarak, ilâhî irad nin dimağda tecelli ve tezahür ettiğine i mak kolay olur ki bu yoldan giderek kâ tın Allahını takdir mümkündür. Et ve kem ten ibaret insan ölüsünde mâna ifade etm bir sükût vardır. Bakana korku ile kar bir tiksinme verir. Fakat yaşayan insan bunların yerine kuvvetli bir cazibe kaim muş ve hayat dediğimiz sesli, neş'eli bir dise belirmiştir. Bu hâdisenin aldatan ci leri çoktur. Bu da dimağın teselli edici hüneri, ümit veren br marifetidir.

Vukufumuz ve tahammülümüz bu d ceyi bulduktan sonra kâinat cünbüşünde sanlara verilen vazifeyi de nimeti de ta etmeyi öğrenmiş oluruz.

Dr. Haydar İbrahi

DEĞERLİ BİR ESER

İZAHLI HALK ŞİİRLERİ ANTOLOJİSİ

YAZANLAR:

HALİL VEDAD KIRATLI
Maarif Vekâleti Müfettişlerinden

PERTEV NAİLİ BORATAV
Ankara Dil - Tarih - Coğrafya Fakültesi doçentlerinden

Basıldığı yer: Ankara Maarif Matbaası. Fiatı 90 kuruş.

Maarif Vekilliğinin gittikçe genişliyen ve zenginleşen neşriyatı arasında bu (İzahlı Halk Şiirleri Antolojisi) değerli bir yer tutmaktadır. Kitap, halk şiirlerinin nevilerine, hususiyetlerine, halk şairlerinin mensup oldukları zümrelere, ayrıldıkları devirlere dair Bay Pertev Naili Boratav tarafından yazılmış pek ciddî ve etraflı bir başlangıcı ihtiva ediyor. Halk edebiyatı hakkında umumî ve esaslı bir bilgi edinmek istiyenlere bu kısmı mutlaka okumalıdırlar. Halk edebiyatı, üzerinde çalışılması en güç olan tetkik mevzularından birir. Divan edebiyatı tarihimizin mehazi olan tezkereler ve tarihler buna dair çok şey vermez. Bunun için mecmualarda, merak sahipleri tarafından azılmış hususî eserlerden, cünklerden, şifahî halk edebiyatından orijinal etüdler yapmak zarureti vardır. Halk edebiyatı, Divan edebiyatı gibi asbütün mücerret mevzular üzerine yürümediği için, tarihî ve içtimaî hâdiselere, halk arasına dağılmış türlü tarikatlere, harplere, ihtilâllere, büyük, küçük birtakım vakalara yakından temastadır. Bunları tetkik etmek, mahiyetlerini anlıyarak aydınlatmak, vesikalara bağlamak kolay bir iş değildir.

Vakıa, bu eser, bir halk edebiyatı tarihi değil, bir halk şiiri antolojidir. Fakat kitabın müellifleri gerek halk şairlere, gerek neşrettikleri şiirlere dair bize lüzumlu izahat veriyorlar. Şerin (İzahlı Halk Şiirleri Antolojisi) ismi de buradan geliyor. Zaten bu şairlerden bir kısmı hakkındaki bilgimiz de buradakinden çok değildir. Eser, 13 üncü asırdan zamanımıza kadar halk şairlerini asır asır, zümre zümre takip ediyor. İkinci bölümde halk hikâyeleri geliyor. Burada halk hikâyelerinin mevzuları ve seçme parçalar bulunmaktadır. Nihayet eser, pek faydalı bir lûgatçe ile sona ermektedir.

Bu kıymetli eserden dolayı Bay Pertev Naili Boratav ve Halil Vedat Kıratlı'yı hararetle tebrik ederiz. Sevincimize ilâve etmeden geçemiyeceğimiz bir nokta da değerli bir genç olan Bay Naili Boratav'ın Türk milleti için faydalı, Türk kültürüne hizmet eden müsbet bir yol üzerinde çalıştığını görmektir.

Genç şairlerimize, yeni Türk şiirini meydana getirmek için gerekli en kıymetli motifleri bir araya toplıyan bu (İzahlı Halk Şiiri Antolojisi) nden bir tane mutlaka kütüphanelerinde bulundurmalarını tavsiye ederiz.

Kitabın ihtiva ettiği güzel parçalara dair bir fikir vermek için Tamşvarlı Gazi Âşık Hasanın şu güzel şiirini alıyoruz. Antoloji, Gazi Âşık Hasan hakkında bize şu malûmatı vermektedir:

Gazi Âşık Hasan, XVII inci asrın tarihî hâdiselerine karışmış bir ordu şairidir. Şiirlerinin bir çoğunda tarihî hâdiseleri anlatır. Tamşvarın terki (1683), ikinci Viyana muhasarasını takip eden bozgundan sonra Uyvar, Eğre, Estergon kalelerinin elden çıkması, Budin'in (1680) Belgradın (1688) düşmesi üzerine söylenmiş manzumeleri vardır. 1695 te İkinci Mustafa, Gazi Âşık Hasan ile görüşmüş, onun şiirlerini dinlemiş ve şairi bol para ile tekaüt etmiştir. Âşık Hasan 1699 dan sonra ordudan çekilmiş, Tamşvar'a yakın bir köye yerleşip orada karpuz yetiştirmiştir. Âşık Hasan'ın bektaşiler arasında da mühim bir yeri vardır.

Eşerefoğlu al haberi
Bahçeniriz, gül bizdedir.
Biz de mevlânın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir.

*

Erlik midir eri yormak
İrak yoldan haber sormak
Cennetteki ol dört ırmak
Coşkun akan sel bizdedir.

*

Adam vardır cismi semiz
Abdest alır olmaz temiz
Halkı dahlemek nemiz
Bilcümle vebal bizdedir.

*

Arı yardır uçup gezer
Teni tenden seçip gezer
Cânan bizden kaçıp gezer
Arı biziz, bal bizdedir.

*

Kimi sofu, kimi hacı
Cümlemiz hakka duacı
Resul-ü Ekremin tâcı
Aba hırka şal bizdedir.

*

Biz erenler gerçeğiyiz
Has bahçenin çiçeğiyiz
Hacı Baktaş köçeğiyiz
Edep erkân yol bizdedir.

*

Kuldur Hasan dedem kuldur
Mânayı söyliyen dildir
Elif hakka doğru yoldur
Cim ararsan dal bizdedir.

Gazi Âşık Hasan

Biz kimiz?

Türklüğü boğmaya gelen düşmanı
Kükremiş sel gibi sürdük denize;
Kurtarıp ağlayan güzel vatanı
Al bayrak altında kaldık bizbize.

(ATA) nın güneşe renk veren başı
Ve onun en büyük cenk arkadaşı
Zafere çıkardı her bir savaşı
Eğilmez dağları getirdik dize.

Beynimiz ışıklı, kolumuz çelik
Yıllardır yürüdük böylece dimdik.
Kanatlı bir millet olduk üstelik
Başımız kavuştu göklerimize.

Koskoca bir dünya yanarken yer yer
Sınırlarda biziz göğüs gerenler.
Şerefsiz bir ömre veremeyiz değer
Savaşta benzeriz birer CENGİZ'E

Güneş parlak değil bahtımız kadar
Dünyanın taptığı BAŞBUĞUMUZ var.
Elmasla işlenmiş taht neye yarar
ONU biz oturttuk kalblerimize.

Süreyya ENDİK

●

Halılar

Gözü kamaştırır renginin alı
Oda oda, hane hane boyalı
Kemer kemer, öbek öbek oyalı
San'atin baş tacı ipekli halı!

*

Sık dokunmuş, büklüm büklüm örgüsü
Anlaşılsın Türkün yüce görgüsü
Temiz bir sevgiyle yoğrulmuş süsü
Katmer katmer olan çiçekli halı!

*

Nakışları aşka benzeyen sihir
Yanında masaldan ibaret şiir
Yurdun göklerinde ağaran fecir
Göz göz ışıldıyan göbekli halı!

Mustafa YURTSEVER

Cumhuriyetin 20 nci yılını kutlarken

4 Asrın Mukayesesi

1643 — 1743 — 1843 — 1943 yıllarında Türkiye

Yazan: Adnan GİZ

Ahmet Rasim merhum, tarihi bir eserin başında şu orijinal fikri ileri sürer:

«Ben isterim ki tarih, vakaların zuhuru ânından en son ânına kadar birer «Sinema-parlan» yani sözile, şeklile, etvar ve evzaile zabt ve kaydeder dakik âletler kullanılarak yazılsın ve ahvali ruhiyeden anlıyan müdekkikler marifetile bu canlı şekillere mahsus şartlar, hamişler yapılsın. Bu muhal bir temenni değildir. Hattâ iyice zannediyorum ki insanlık bu işi ergeç taahhüt edecek ve muvaffak olacaktır.»

Ahmet Rasim merhumun bu arzusu zannedersem yavaş yavaş yerine geliyor. Sinema tekniğinin yalnız romanda değil fakat tarih yazmak san'atında da mühim tesirleri seziliyor. Esasen tarihte bize lâzım olan tarihçinin indî ve çok kere tesir altında kalmış hükümlerinden ziyade vak'aların objektif bir görüşle tasvir ve tahlilidir. Dünyanın hangi tarihçisi hükümlerinde tam mânasile doğruya ulaştığını veya istediği kadar doğruyu yazdığını iddia edebilir? Zamanın tarihçisi için en doğru yol bir rejisör gibi olayların tasnif ve tertibini yapıp okuyucuya arzetmek ve hüküm vermek hakkını yine okuyucuya bırakmaktır.

Şimdi aziz Cümhuriyetin yirminci yılını kutlularken dört asırdan aldığımız dört yılın genel görünüşünü birbirlerile karşılaştırırsak Cümhuriyet inkılâbının bizden götürdüğü fenalıklarla, bize getirdiği iyilikler daha canlı bir şekilde gözönünde bulunacaktır.

— I —

1643

İdare şekli : Çılgın istibdad.
Padişah : Deli İbrahim (Birinci Ahmet'le Rum dönmesi Mahıpeyker'in oğlu)
Sadrazam : Kara Mustafa Paşa (Arnavut)
Sonradan:
Sultanzade Mehmet Paşa (Milliyeti çok karışık)
Hâkimiyet : Valde Sultanla Cinci Hocanın elinde

Memleketin durumu:

1643 yılı Deli İbrahimin gemi azıya aldığı yıldır. Zamanın sadrazamı Kara Mustafa paşa Dördüncü Muradın adamıydı. Ümmi olmasına rağmen doğru sözlü, vazifesinde gayet titiz, disiplini seven ve sadaret makamının haysiyetini koruyan bir adamdı. Dördüncü Muradın yolundan gi derek zamanın kötü insanlarile, yeni çeri zorbalarile çok uğraşmış, bilhass ocağa kayıtlı olup aylık aldıkları hal de askerlik yapmıyan zorbaların ka yıtlarını silmek gibi o zamana gö çok tehlikeli bir iş başarmıştı ki, b yüzden bir çok zorbalar ona kin bağ

lamışlardı. Deli İbrahim padişah olduğuna emniyet getirip yerine ısındıktan sonra bu titiz sadrazamla mücadeleye başladı. Sahne hazin olduğu kadar gülünçtü. Bir taraftan o fena deli, etrafını saranların en fena emellerile aklına gelen hezeyanların derhal yerine getirilmesi için sadrazama saldırıyor, fakat Kara Mustafa biraz da sâfiyane bir cür'etle sadaret makamının şerefini, devlet işlerinin ciddiliğini ve hazineyi korumıya çalışıyor, hâlâ Dördüncü Murat zamanındaki nizamı gütmek istiyordu.

Meselâ vezir bir gün Divanda devlet işlerile meşguldü. Padişahın gayet mühim bir maslahat için kendisini çağırdığını haber verdiler. Divanı muayyen vakitten iki saat evvel dağıtarak huzura koştu. Deli hiddetten köpürmüş bir halde:

— Kethüda hatun için ferman ettiğim beş yüz çeki odun bugüne kadar niçin verilmedi?

Diye haykırıyordu. Bu hezeyan karşısında fena halde sinirlenen vezir: « — Peki tenbih edelim verilsin!» demiş ve sonra hiddetini yenemiyerek:

— Padişahım! Ben senin vezirinim -diye boşanmıştı- divanı bozdurup bu makule cüz'î maslahat için beni çağırtırsın. Beş yüz çeki odun on beş bin akçe eder. Bu kadar ehemmiyetsiz şey için beni getirtip mühim işleri geri bıraktırırsın da sonra riayet, hazine ve serhatlar ahvalini sormazsın!

Sadrazamın bir dostu bu vak'ayı gidip Şeyhülislâm Yahya efendiye anlatmış, her devrin adamı olan Yahya efendi hayretle gözlerini açıp ellerini kaldırarak:

— Bire zinhar sakınsın! Padişahlara böyle söz söylenmez. Ol umur-u azime dediği maslahatlar hep görülür. Olur biter. Hemen onlara lâzım olan padişah-ı âlempenahın nutk-u şeriflerine imtisaldir. İşte umur-u muazzama padişahın tenbih buyurduğu mânadır. Bu ne bî mâna iştir! Bizden oğlumuza selâm eyle, zinhar bugüne huşunet göstermesün ve padişah ile bu muameleden hazer etsinler.

demiş ve bu nasihati ile zamane ricalinin takip ettiği yolu pek güzel göstermişti.

Sarayla sadrazamın arası her gün biraz daha açılıyor, Deli İbrahimin akıl hocaları nüfuzlu sadrazamı yere vurmak için münasip bir fırsat kolluyorlardı. İşte tam bu sırada Cinci hoca saraya girdi. Evvelce Safranbolulu Hüseyin namile anılan bu softa kıyafetindeki mefisto İstanbulda kadınlara, çocuklara okuyarak bir hayli şöhret kazanmış, deli padişahın tedavisinden artık hekimler âciz kaldığı için «bir kere de hoca nefes etsin, belki iyi gelir» diye Valide sultana tavsiye olunmuş idi. Gûya bir iki nefeste padişahı iyi eden Cinci hoca az zamanda sarayın en mühim şahsiyeti olmuş, henüz mülâzemet defterine dahil değil iken defaten müderrisliğe yükseltilerek emrine bir saray verilmiş, ve padişahın başıboş cinneti hakikî bir iblisin tahakkümü altına girmişti. Cincinin ilk mârifeti Kara Mustafa paşanın katli oldu. Yerine de Osmanlı tarihinde dalkavukluğun, riyakârlığın en âdi bir örneği sayılan ve deli padişahı hakikî bir ilâh mertebesine yükselten sultanzade Mehmet paşa getirildi.

Yine o yıl içinde Halep beylerbeyi Nasuh paşa oğlu Hüseyin paşa sadrazam Kara Mustafaya karşı isyan bayrağını açmıştı. Sarayın gizli teşvikile Anadoluyu kana boyıyarak Üsküdara kadar gelmiş fakat umduğu yardımı göremeyince ele düşüp işkence ile öldürülmüştü. İşte 1643 yılında İstanbul ve Anadolu bu perişan durumda idi.

Haricî siyaset : 1643 te, Avrupada katolik Avusturya ile protestan Alman prensleri arasında kopan otuz sene harbinin son devresi cereyan ediyordu. Bu devrede kardinal Richeliue de harbe fiilen müdahale ederek neticede ancak Fransanın kazançlı çıkmasını temin eylemişti. Bu sırada Fransa ile İsveç Macarları ve bu arada Erdel Voyvodası Rakoçiyi Avusturya aleyhine kışkırtıyorlardı. Dahilî vaziyetin fevkalâde bozuk olmasına rağmen Osmanlı imparatorluğunun eski satveti ve Avrupa devletleri üzerindeki baskısı henüz kaybolmamıştı. 1643 de Avusturya imparatoru evvelce yapılan anlaşmanın dokuz yıl uzatılması için İstanbula bir elçi gönderdi ve bu vesile ile Rakoçiden şikâyet ederek aldığı yerlerin iadesile yerine başka birinin tayini ricasında bulun-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

Yunusuma

Bak «can» ın feryadına,
Kasdeyler hayatına.
Huuuu!.. erenler adına
Aç kapunu ben geldim!

Kanlu akar gözyaşım,
Aklın; uçurdu başım,
Ey!. Benim dert yoldaşım,
Aç kapunu ben geldim!

Dört yanım günah dolu,
Düzde sapıttım yolu.
Taptuk Emrenin kulu
Aç kapunu ben geldim!

Yurdum geride koyup.
«Aşk» ile bağrım oyup,
Sağa, sola «huuuu!..» deyup,
Aç kapunu ben geldim!

Kaç gün var uykusuzum,
İrşadına susuzum,
Aç kapunu Yunusum,
Aç kapunu ben geldim!

Zafer Arıkbağ

Ağlayış

Gel ey benim vefalı dostum gel,
Gel akşamın bu ıssız anında;
Hayallerin dönüş zamanında
Şu tablodan o şanlı maziyi
Seyredelim seninle birlikte...

Bu boş zemini titretir yadı;
Biraz dalarsa gözlerin ufka.
Kulak verip te dinlesen şöyle.
Ezanların o şanlı feryadı,
Şu kubbelerde akseder hâlâ....

Gezerdi bundan üç asır evvel,
Zaferlerin sedası göklerde;
Kapandı ah demek o şen perde.
Sen ey vatan, sen ey vatan söyle:
O satvetin, o haşmetin nerde.

Hamdi IŞIKLI

Yazan: Adnan Giz

4 Asrın Mukayesesi

Yine o yıl içinde Rusyadan gelen mektupta Tatar ve Kefe askerinin ; Rus kasabasını vurup bir kı- ahaliyi esir ettiklerinden ve Leh ndan gelen bir mektupta da bu- Tatarlarından şikâyet olunuyor-

İrfan hayatı: Bir asır evvel im- torluğun kuvvetli ve satvetli du- ile ayni yüksekliği bulan irfan şimdi de umumî çöküntüye tâ- arak pek düşük bir seviyeye in- mişti. Cinci hocanın hâkim olduğu bir devrin irfan hayatında elbette mühim bir varlık aranamazdı. Artık en âdi en cahil insanlar para ile en yüksek ilmi mevkileri işgal ediyor ve bu adamlar yalnız cehaletlerile değil fakat bozuk ahlâklarile de yeni yetişen nesillere zararlı oluyorlardı. Devrin edipleri bu ruhî çöküntünün tesirile ya pek bezgin, düşük ve bedbin eserler vücuda getiriyor yahut da pek âdi bir riyakârlıkla herşeyi güzel gösteriyorlardı.

1743 — II —

İdare şekli : İstibdat
Padişah : Birinci Mahmut (İkinci Mustafa ile Saliha Sultanın oğlu)
...am : Sayit Hasan Paşa (Karahisarlı)
...akimiyet : Kızlarağası Beşir Ağanın elinde

Memleketin genel durumu : 1743 bir çok siyasî gailelerle zincirle- yılların yine ayni dertlerle asın- bir halkasıdır. Avusturya ve Rus- yapılan dört senelik harp henüz yet bulmuş ve Osmanlı devletini kendi menfaatleri için harbe sonra da yine kendi menfaat- sulha yatıştıran- Fransanın utu ile sulh yapılmış, Türk za- kapısı Belgrad yeniden yur- katılmıştır. Yaptığı tavassu- karşılık olarak Fransaya son kapi- fermanı ile bir çok menfaat- Henüz evvelki harbin ları sarılmadan bu yıl içinde Na- şahın teçavüzü ile İran harbi açıl-

Haricî siyaset: Fransa ve İsveç dostluğu, diğer komşularla aramız daima bozuktur.

İrfan hayatı: Birinci Mahmut zamanında bilhassa askerî noksanların zorile Avrupa medeniyetinden faydalanmak arzusu daha kuvvetli bir şekilde belirir. Bilhassa Hakimoğlu Ali paşa, Yirmi sekiz çelebi zade Sait paşa, Humbaracı Ahmet paşa gibi uyanık şahsiyetler bu ihtiyacı ellerinden geldiği kadar karşılamıya çalışırlar. Bazı askerî ıslahat yapılır. İbrahim Müteferrikanın matbaası yeniden açılır. İki devir arasında şakrak bir kahkaha gibi parlayıp sönen Nedim'den sonra edebiyat yine Nabi tarzının devrandan, zamandan şikâyet eden hüzünlü kisvesine bürünmüştür.

— III —

1843

İdare şekli : Muhafazakârlar tarafından baltalanan Tanzimat
...adişah : Abdülmecit (İkinci Mahmutla Çerkes Bezmiâlem'in oğlu)
...drazam : Rauf Paşa (Türk)
...âkimiyet : Cihan Seraskeri Rıza Paşanın yarım diktatörlüğü

Memleketin genel durumu :

Tanzimatın dördüncü yılına tesadüf eden 1843 te muhafazakârların yeniden iş başına geçmesile vücut bulmuş bir geri dönme göze çarpar. O tarihte İstanbulda yenilik taraftarlarını yani tanzimatçıları Reşit paşa, muhafazakârları da Rıza paşa temsil ediyordu. Reşit paşa Lord Palmerston'un yardımile Mısır meselesine nihayet verdikten sonra Hariciye Nezaretinden düşürülmüş, Rıza paşa müteredditgenç padişahı ele almış, yeniden muhafazakârlar işbaşına geçmiştir. Her iki tarafa uyan Rauf paşa, 1841 de azledilerek eski usul devlet adamlarının son nümunelerinden biri olan zalimliği ile meşhur İzzet Mehmet paşa sadarete getirilmişti. Fakat İzzet paşa eskisi gibi rol oynatamadığından üç ayda çekilmek mecburiyetinde kaldı. Yerine tekrar Rauf paşa geçti. Fakat Rıza paşanın diktatörlüğü bütün şiddetile devam ediyordu. Meşrutiyetin ilk yıllarında görüldüğü gibi Tanzimat perişan bir hale girmiş, memleket idaresizlik ve tereddüt içinde kalmıştı. İdarede o kadar kararsızlık vardı ki bir vali veya bir kumandan memur olduğu yere vardığı andan itibaren İstanbuldan gelen resmî zarfların üzerinde «sabık» lûtfü olup olmadığına bakmadıkça o zarfı açamazdı. Bu yüzden bütün memurlar memlekette göçebe ve misafir dolaşıyor ve idare yine yerli eşrafın, âyanın elinde kalıyordu.

Haricî siyaset : Mısır meselesi Avrupa devletlerini Şarkta nüfuz kazanmak hırsile kavgaya düşürmüştü. Fransa Mısırda yerleşmek için Mehmet Aliye arka olarak Babıâliye karşı çok düşmanca bir siyaset kullanmış, fakat Fransanın Mısıra yerleşmesinden ve Rusyanın müdahalesinden telâşa düşen Avusturya ile İngiltere derhal işe müdahale etmişlerdi. Evvelâ Metternich Babıâlinin avukatlığını üzerine aldı. Muvaffak olamayınca İngiltere fiilen müdahaleye mecbur kaldı. Mısır meselesinin son safhasında Osmanlı devleti büyük Avrupa devletlerinin vesayeti altına girmiş bulunuyordu. Reşit paşa ve Lor Palmerston tarafından kurulan Türk-İngiliz dostluğu sür'atle inkişaf ediyor ve bu tarihten itibaren haricî siyaset-

(Sonu 15 inci sahifede)

Çınaraltı, C.5, S.111 6 2. Teşrin 1943 Cumartesi Haftalık

SAHİCİ YENİ NESİL

Genç Şair Feyzi Halıcı

(Konyalı Fezaî)

Yazan: O. S. O.

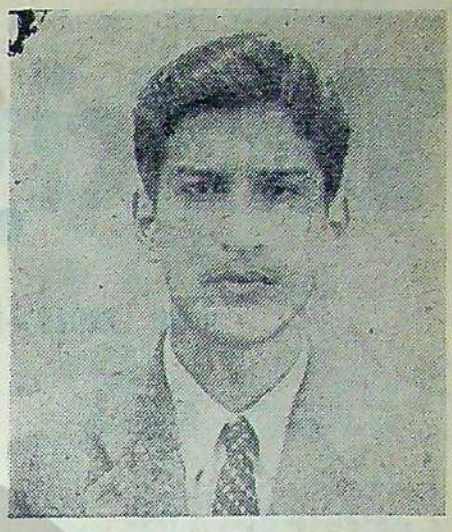

Değerli genç şair Feyzi Halıcı (Fezai)

(Çınaraltı) nda Feyzi Halıcı ve Fezai imzaları altında neşrettiğimiz güzel şiirleri yazan genci okurlarımıza tanıtmak istiyorum. Feyzi Halıcı, Fezai aynı şairin kullandığı iki imzadır, Kendisine niçin iki imza kullandığını sorduğum zaman bana şu cevabı verdi:

— Halk ağzile yazdığım şiirlere Fezai ismini koyuyorum. Diğerlerine de kendi imzamı. Bundan başka Feyzi Halıcı isimli bir genç arkadaşım daha var. O şiir yazmaz, fakat yazılarımla her zaman ona gadretmiyeyim diye ara sıra da bu imzayı kullanıyorum.

Feyzi Halıcı Konyalıdır. Babası Erzurumlu Bay Halıcı Sabri isimli bir nalı tüccarıdır. Feyzi Halıcının yazılarında bazan Erzurumun sert epik ruhu görünüyor.

Ceddim tarihleşmiş Oğuz soyunda
Çok kılıç salladım sınır boyunda
Dökülmüş kanım var Tuna suyunda
Ben Erzurumluyum, Erzurumluyum!

O, tertemiz bir Anadolu çocuğudur. Soyunun ve yurdunun bütün güzide vasıflarını taşımakla kalmıyor, soyunu ve yurdunu candan seviyor da. Yukarıdaki parça bunun ne güzel bir misalidir. Fezai, Anadoluyu içinden tanıyor ve içinden seviyor. Şiirlerinde ilham, bir yaylâ rüzgârı gibi bol bol esmektedir. Bu hava size ırmaklarile, ormanlarile, dağlarile, tarlalarile, yaylâlarile, köylerile, köylülerile, gelinlerile, yiğit delikanlılarile Anadoluyu yaşatır. (Yaylâya bir gelin geldi) isimli nefis şiirinden şu ses ve renk dolu parçasını okuyun:

Meydan ışıklandı ayla
Gönüller coştu halayla.
Kızla, kızanla, alayla
Yaylâya bir gelin geldi.

*

Kına yakıldı ellere
Puşu bağlandı bellere
Yaylâ döküldü yollara
Yaylâya bir gelin geldi.

*

Kaynadı bakır kazanlar
Okundu çifte ezanlar,
Oyun oynadı kızanla
Yaylâya bir gelin geldi.

Bu parçayı okuyanlar, yeni şiirin nereden ve nasıl doğacağını tahmin etmekte güçlük çekmezler. Halk şiirinin bin bir renkli motiflerini yeni bir terkip içinde kullanmayı bilen ve ona Anadolu dağlarında esen rüzgârların sesini karıştırmak sanatını gösteren genç şairler, beklediğimiz yarının büyük san'atkârları, millî şairleridir. Buna millî şuurun hakikî bir kültürle birleşen tefekkür kudretini de, Türk cemiyetini içinden anlayış ve sezişi ilâve edince aradığımız mucize kendini gösterecektir.

Feyzi Halıcı, bugün 19 yaşındadır. Henüz çocuk denecek bir çağda. Fakat Türk soyunun, uzun asırların tecrübesinden geçen olgunluğu onda hemen göze çarpıyor. İnce çizgili esmer yüzünde, munis bakışlı kara gözlerinde, son derece nazik, mütevazi, sevimli tavırlarında vaktinden evvel kemale ulaşmış bir san'atkâr hali vardır. Efendi bir milletin çocuğu olduğu nasıl da belli! Şiirlerini okumayı istediğiniz zaman hafifçe utanmaktan kendini menedemez. Hiç bir şey yazmamış gibi durur. Kendi hakkında bir fikir söylemekten son derece çekinir. Onu, dünyanın en büyük imparatorluğunu kurduğu halde hiç bir şey yapmamış gibi duran Türk erine ne kadar benzetirsiniz!

Feyzi Halıcı Konya lisesini pek iyi dereceyle bitirmistir. Şimdi üniversitenin kimya mühendisliği şubesine girmek niyetinde. Bütün Anadolu çocukları gibi İstanbulun bir köşesinde bir arkadaşile bir odada oturuyor. Ziyaretinize sık sık gelmekten çekinir ve biraz sonra rahatsız etmiş olmamak için hemen gitmiye kalkar. Ona bir şey ikram etmekte güçlük çekersiniz. Çok konuşmaz. Türkçesinde, güzel Anadolu şivesini bulursunuz, o güzel Anadolu şivesi ki onu konuşanlar, size mertliğinden, soyunun temizliğine kadar emniyet verir. Menfi ruhlu karmakarışık insanların toplandığı birtakım mecmualarda gülünç olmaktan fazla hiç bir şey yapamıyanların küstahca iddialarını, tecavüzlerini düşünün; bir de sahiden şair ve san'atkâr olan bu genci!

Feyzi Halıcı halk şiirinin lezzetini tatmış ve tekniğini kavramıştır. Âşık tarzında yazdığı zaman kusursuzdur. Bunun sağlam bir edebî kültüre dayandığına şüphe edemezsiniz. Hece veznini kullandığı kadar aruza da hâkimdir. Şair, iki imzasının arasına şöyle bir fark koyuyor: Feyzi Halıcı imzasını koyduğu manzumelerinde halk edebiyatının yarım kafiyelerini, halk lehçesini kullanmıyor, İstanbul şivesine sadık kalıyor. Aruz veznile yazdığı manzumelere de bu imzayı atıyor. Onun hassasiyetini, lirizmini bir tarafa bırakın, bugünkü tanınmış gençlerin içinde kaç tanesi aruzu bu kadar ustaca kullanabilir? Şairin ilk defa İstanbulu görüşünü anlatan şu güzel şiirini okuyalım:

(Sonu 13 üncü sahifede)

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Yazan: Georges Rivoire

Türkiyenin Durumu

«Le mois Suisse» den türkçeye çeviren: V. B.

• • •

— I —

Birkaç söz

Bu harp içinde müstesna sulh va- ve sosyal, ekonomik plânda bir çok ve likler yüzünden ve Atlantik ötesin- kopup gelen tetkik edici bakışlar memleketimizin üzerine e- ektedir. Günlelik gazetelerin ve mahiyetlerinden gelen uriyetle bize dair daha fazla po- sahasına ait olan görüşlerine bültenlerinde her gün rastlıyo- millî tarihimiz içindeki oluş- alan ve tarihin sürekliliğin- bizim olaylarımızla çeşitli dünya çaprazlaştıkları olay hü- , dönüm noktalarında bize bakmasını bilen tetkiklere İsviçre mecmualarında dığımızı söylemeliyiz. Bunun masının en mühim sebepleri da, İsviçrenin de bizim gibi bi- olmasını ve müesseselerimizin uluşunda, demokrasi telâkkimiz- İsviçrelilerin geniş ölçüde kendi- müteessir olduğumuzu kabul sayabiliriz. Bu bakımdan, iki devlet arasında bulu- tamamile fikre ait benzerlikle- çekişile, belki, kendi durumları- anlamak için sık sık ve dikkatle 'eketimize bakmak lüzumunu du- rlar.

Aşağıda tercümesini verdiğimiz k yazısı bazı yerlerinde müellif tahminlerini aşmıyan gündelik ka isimlendirmelerini de taşıma- müellifile birleşmiyeceğimiz k bir noktayı ihtiva etmemek gibi bizce daha mümtaz bir değere sahip olurdu. Bununla beraber, dört tarafını harp ateşinin yaladığı bir memlekette yazmasını gözönünde bulundurarak müellifi, bu kadar sağlam ilmî görüşler içinde günlük politikaya yer verdiği için kınayamayız ve bu yüzden biz, müellifi asıl hasretini çektiğini yakından anladığımız «daha ilmî» ye götürmek maksadile ve bu hareketimizi mazur göreceğini ümit ederek yazısının içinde bulunan gündelik politika görüş ve tahminlerini çıkarmakla kalıyoruz.

Çeviren: V. B.

• •

Türkiyenin durumu

Türkiyenin bugünkü durumunu anlamak ve bugünkü Türk politikasının Türk menfaatlerine çözülmez bir şekilde bağlanmış ve âyarlanmış vasfının derin mânasını kavramak için, bu memleketin tarih akışı tarafından tâbiye edilmiş bulunan etrafındaki devletlerle münasebetlerine ve bu münasebetler neticesinde değişmezlik kazanan politika temellerine kısaca göz atmak lâzımdır.

Türkiye ve Rusya

Doğrusunu söylemek lâzımsa, hakikiliği meselesinde bir çok itirazları ayaklandırmış olan Büyük Petronun (Pierre le Grand) vasiyetnamesi kat'î hatlar içinde ve kat'î bir lisanla Rus politikasını hudutlandırmıştır: «İstanbula ve Hindistana imkân nispetinde yaklaşınız. Bu bölgelere kim hükmedecekse, dünyanın hakikî hâkimi o olacaktır.» Büyük Çarın son sözü işte bunlardır. O bu gayeye götüren yolları da işaret etti. Bu yollar, Türkiye ve İrandan geçerler. Bu iki memleketin işgali, Akdenizin kapısını Rusyaya açıyordu.

Büyük Petro haleflerine gayeyi telkin etmekle kalmadı. Türkiyeye karşı birbiri peşisıra hapler açarak, Orta Asyada hiç de iyi netice vermiyen Bekovitch Tcherkassky seferini fiil mevkiine koyarak ve Hazer sahilindeki Bakû ve Derbent'i zaptederek bu politikanın ana temellerini bizzat attı.

Hakikî veya uydurma olsun, vasiyetnamede tesbit edilen hedefler, o zamandanberi Rus «zekâ» sının muhayyilesini alevlendirmekten ve Çarlık hükûmetinin dış politikasına tesir etmekten geri kalmadılar.

Güneşli sahillerin, sıcak denizlerin serabı iki buçuk asırdanberi gelip geçen bütün Rus nesillerini teshir etti. «Ayasofya üzerinde haç», yarı tarihî yarı mistik bütün bir Rus pan islâvist mektebin fikri sabiti oldu.

Ancak, aziz Rusyanın Allah tarafından çizilmiş vazifesini tahakkuk ettirmenin şanlı rolü ortodoks kilisesine ve kraliyet otokrasisisine düşüyordu: «Üçüncü ve son Roma» yı tesis etmek ve «kurtlanmış Avrupa» yı (Allah taşıyıcı) «bogonosetz» Rus

milletinin ruh kuvvetlerinin yardımile yenileştirmek.

Bu mesihane rüya, Kiréyéfsky kardeşler, Aksahoff, Khomiakof, Dostoyevsky gibi dikkate şayan bütün bir güzide muharrirler topluluğu tarafından etrafa yayıldı. Bu rüyanın Rus cemiyetini kuvvetli bir şekilde tesiri altına aldığı inkâr edilemez. Bizzat panislâvistlerin akide düşmanları bile bu mektebin mesihane görüşüne karşı dikildikleri halde, onların panislâvist politikanın cevherini teşkil eden yayılma ve dışarı taşma fikirlerini tamamen kabul ettiler. Kendilerini Büyük Petronun tarihî eserinin ruhî mirasçıları ve büyük eserinin muakkıpları ilân eden «zapadniki» (Garpçılar), tabiatile onun Çarlık politikasının hedeflerini inkâr edemezlerdi. Fakat, onlar, sırf nazarî bir tarzda diğerlerinden ayrılarak, kendilerince, Rusyanın bir taraftan Boğazlara ve Balkanlara, diğer taraftan Orta Asya ve Basra körfezine doğru önüne durulmaz ilerleyişini, mahreçlerden mahrum olan Rus iktisadının serbest denizlere doğru hareket etmesi zaruretile meşrulaşmış farzediyorlardı.

Bu suretle Büyük Petrodan sonra gelen bütün hükûmetler, istisnasız onun prensiplerini tatbike uğraşmışlar ve umumî efkârın daima yardımını görmüşlerdir.

1917 de, Cihan harbinin içinde Prens Lwow'un muvakkat hükûmeti iktidara geldiği vakit, yeni rejimin ilk işi, Rus dış politikasının ve harp gayelerinin değişmezliğini ilân etmek olmuştu. Zaten yeni hükûmetin Hariciye Nazırı liberalistlerin şefi M. Paul Miliankof Yakın Şarkta Rus yayılmasını tasvip edenlerden ve bu politikayı harekete getirenlerdendi.Rusyanın İstanbul ve Boğazlar üzerindeki haklarını teyid etmekten geri kalmadı. Ayni senenin İkinciteşrininde «Bolşevikler»in meydana çıkması Rus dış politika hedeflerinin değişeceği kanaatini uyandırabilmişti.

Hakikaten Lénin eski rejimin bütün istilâcı politika hedeflerini bir kenara atmakla işe başladı. Hattâ, bilhassa Çarlık diplomasisi tarafından Türkiyenin parçalanmasını gaye edinerek yapılmış gizli anlaşmaları neşretti.

Genç Şair Feyzi Halıcı

(Baştarafı 11 inci sahifede)

İSTANBULU GÖRDÜM

Gördüm, güzel İstanbulu gördüm
Tarihteki altın yolu gördüm
Gezdim on asırlık ulu şehri
Boş gönlümü birden dolu gördüm.

*

Girmiş gibi mazideki harbe
Hiç dinmedi kalbimdeki darbe
Gezdim o çetin surları, garbe
Heybetle uzanmış kolu gördüm.

Her şiirinde mutlaka yeni, güzel, füsunlu bir şey; şiirin bir ışığı vardır. Feyzi Halıcı, bütün halis Türk çocukları gibi ruhan müslümandır. Taassuptan, şekilden uzak dinî bir vecd taşır. Onda, ne oruç tuttuğunu asriliğe uygun gelmez diye gizliyen müraî softanın, ne de dinsizliği ileri bir fikir sanarak manevî faziletleri hiçe sayan müstereddînin en küçük izini bulamazsınız. Din duygusu içinde iyilik, güzellik, fazilet ve insanlık sevgisi halindedir. Onu bazan ne kadar saf, ne kadar samimî terennüm eder. (Dua) sını dinleyin:

Yükselir semaya doğru ellerim
Mavi gecelerin seher vaktinde.
Hakka kaant açar hep emellerim
Mavi gecelerin seher vaktinde.

*

Kaybolur kederim, kaybolur âhım
Gözümden yaş olur, akar günahım
Bana daha yakın olur Allahım
Mavi gecelerin seher vaktinde.

19 yaşında bir gencin bu olgunluğu onun çok yakın bir yarında, eşsiz bir san'atkâr olacağına şüphe bırakmıyor. Ve dosdoğru gittiği yolda öğüneceğimiz büyük bir Türk şairi olduğunu görmek için onu şimdiden muhabbetle selâmlıyalım!

O. S. O.

PEK YAKINDA..

Ağaç Kasidesi

HALİL NİHAT BOZTEPE

Pek nefis bir şekilde tabedilmiş bir cilt halinde çıkıyor.

Yeni Neşriyat

MUAZZAM BİR ESER

Türk Şairleri

Uzun zamandır gözükmiyen «Türk Şairleri» geçen hafta yeniden çıkmıya başladı.

Değerli edebiyat tarihçimiz Sadettin Nüzhet'in bir çok maddî imkânsızlıkla 81 inci formasında bırakmak mecburiyetinde kaldığı bu esere devamı, edebiyatımız için büyük bir kazançtı. 82 nci farmasında henüz «Emrah» a geldiği düşünülürse, keyfiyetçe olduğu kadar, kemiyet itibarile de ne muazzam bir eser kazanacağımız anlaşılır.

Son yıllarda fazlalaştığı görülen okuyucu zümresinin, ihtiyacına cevap veren böyle anaç bir eserden istifadesi sonusuz olacaktır. Şimdiye kadar, gelmiş ne kadar şair varsa -ki pek çoğunu edebiyat tarihçilerimiz de bilmez- hepsini alfabe sırasile; hayat, eser ve birçok şiirlerile okumak imkânını buluyoruz.

Böyle insanın bütün hayatını kaplıyan bir eserin, bir çok memleketlerde olduğu gibi, forma forma neşredilişi maddî ve tedarik edebilme bakımından epey kolaylıktır.

Bir iki sayı sonra çıkacak Erzurumlu Emrah, Enis Behiç Koryürek, hicviyeci Eşref gibi değerlere fazla yer ayrılması ve Fuzulî gibi şairlerin bütün bir forma halinde âdeta kitap içinde kitap olarak hazırlanması yerinde bir zahmeti ifade eder.

«Türk Şairleri» nde göze çarpan bir nokta da formaların kabından imlâsına kadar mükemmel oluşudur. Son yılların bir imlâ buhranı içindeki eserlerine bakılırsa bunu azımsamamak gerekir.

Her edebiyatsever, hattâ her okuyucunun kütüphanesinde mutlak bulunması lâzımgelen bu eseri, bilmem ki okuyucularımıza tavsiye etmeme lüzum var mı?..

Böyle; gerçek, ilmî, edebî kıymeti yüksek, uzun ömürlü eserinden ötürü Sadettin Nüzhet Ergun'u tebrik eder, başarılar dilerim.

Dündar AKÜNAL

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 48

Yazan : BARKIN

Lâhur kalesinin Bheti kapısı
...in hususiyeti ile bir Hint şehri hayatının ...aynaştığı iç şehre bu kapıdan girilir.

...ları da gördükten sonra tekrar şeh... dönülüp surun içindeki mahallelere gi... ...i zaman eski bir Hint şehrinin bütün ...siyetlerini gösteren evleri, sokakları, ...ânları ve günlük hayatı ile cazip bir ...âlemi insanın gözleri önünde açılır. Şehrin içinde görülmiye değer Vezirhan ...dır. Şahcihan'ın valilerinden Ve... ...tarafından 1634 te yaptırılan bu cami ...ya ve İrandaki Türk camileri gibi çi... ...kaplanmıştır. Türkler tarafından Hin... ...da yapılan eserlerden çini ile süslenen ...ar pek azdır ve Vezirhan camii de tez... ...nde çini kullanılmış olan bu eserlerin en ...ihimidir. Vezirhan camii ile Ağradaki Çi... ...ı Ravza, Lâhurda Güllâbi bağ denilen ...kın paviyonları ve Lâhur kalesinin be... ...rindeki bazı çini panolardan başka Hin... ...andaki Türk eserleri arasında çinili baş... yapı görmedim.

Vezirhan camii Orta Asya camileri üs... ...a ise de avlusu biraz dar ve kenarın... dörtköşe cesim minaresi ile bunlardan bir hususiyete maliktir. Camiin med... muhteşem bir cephe yapan cesim bir ey... vanın altındadır. Heyeti umumiyesi ile bu cami vekarlı ve heybetli bir tesir yapar. Çinileri güzel ve renk ahengi uygun olmakla beraber bunlar Semerkant ve Herat'ın ve hattâ Tebriz'n fevkalâde zarif ve renklerinin olgun imtizacı ile eşsiz bir san'at değeri olan çinilerile mukayese olunamaz.

Lâhur'dan Peşaver'e

Lâhurda iki gün otomobil ile uğraştım. Fort acentasında bütün makineyi ve şasiyi elden geçirttim, yayları ve amortisörleri sağlamlaştırdım ve bu ameliyat esnasında ben de işçi gibi beraber çalıştım. Emin Âli otelin ağaçlı ve gölgeli parkındaki istiğrak saatlerini bazan bırakıp atelyeye geliyor ve beni görüyordu. Makine ve ben, kendimizi Lâhur'dan Kâbil'e ve oradan tâ Üsküdara kadar yapacağımız uzun yola hazırlıyorduk.

Bir sabah erkenden Lâhurdan kalktık, Şahderenin önünden Pençabın (Ravi) ayağı üzerindeki büyük köprüyü geçtik ve Peşaver yoluna girdik. Lâhur ile Peşaver arasındaki yol çok caziptir ve çeşitli manzaralarile insanı yormaz. Ranjit Sing'in doğduğu Gücranvala şehrini, Vezirabadı geçiyoruz. Hepsi enteresan Hint şehirleri. Vezirabattan (Siyalkot) a bir tren yolu ayrılır. Siyalkot'ta gayet güzel tenis raketleri yaparlar. Sonra burada Sikhlerin birinci gurusu yani ilk papa ve bu dinin müessisi olan Nanek'in kabri olduğu söylenir. Bu dinin mensuplarından on binlercesi her sene buraya hacca gelirler. Siyalkot pek eski bir şehirdir. Yunan metinlerinde bu şehre Salaga derler. Sonra Ütidemya diye anılmıştır.

Lâhurdan sayılarak 100 üncü kilometrede Pencab'ın dördüncü ayağı olan Çenab nehri üzerindeki cesim köprüyü geçtik. Bunun hemen yanında Gücerat şehri geliyor. Bu şehri Garbî Hindistanın Gücerat eyaleti ile karıştırmıyalım! Burada Ekber Han tarafından yapılmış bir kale var. Bu kalede sığınan Sikh kuvvetlerini İngilizler 1849 yılında kat'i bir bozgunluğa uğratarak bütün Pençab'a sahip olmuşlardı.

120 nci kilometrede Lâla Musa kasaba-

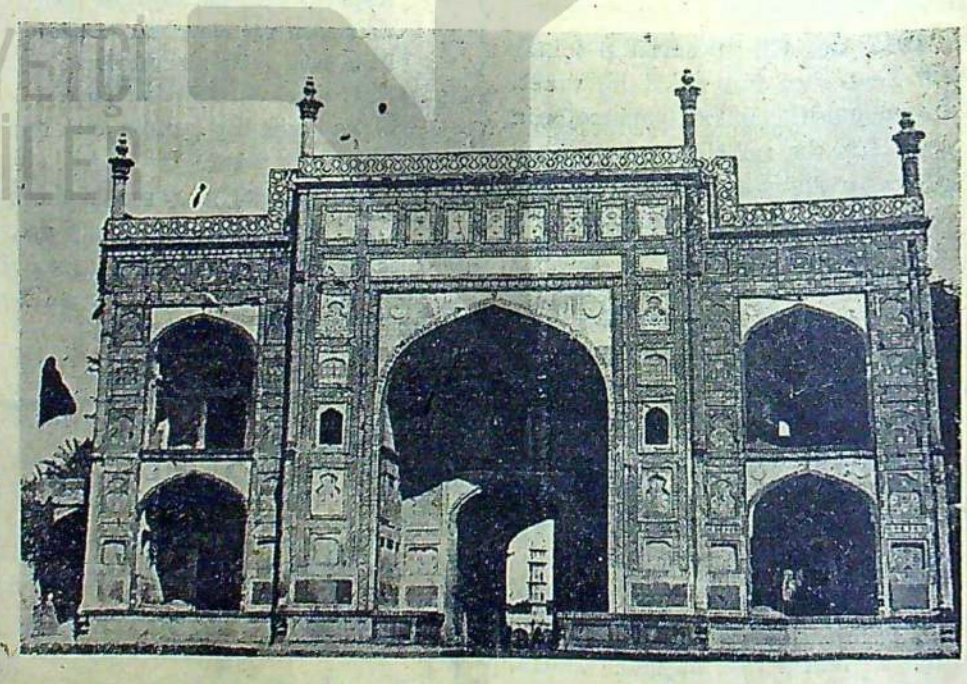

Lâhurda Şahdere mevkiinde İmparator Cihangir'in türbesi bahçesinin medhalî kırmızı taş üzerine beyaz mermer katılarak yapılmış olan bu yapıda gayet olgun ve üstün bir zevkin bedîî tezahürü görülür.
(Ekber Han zamanında yapılmıştır.)

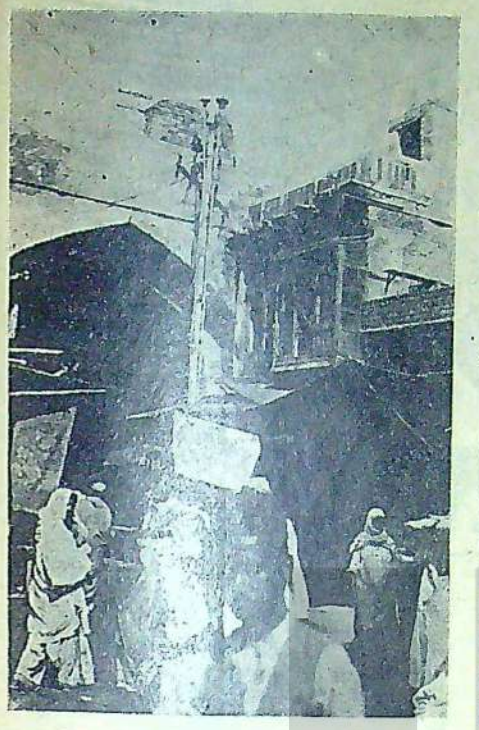

İç Lâhurda bir sokak manzarası

sına vardık. Burayı geçerken güzel bir köy şenliğine rastadık davul zurna ile köy halkı bir başka köye gidiyormuş. İki Hintli kadın süslü köy kıyafeti ile ve güzel bir eda ile karşılıklı oynuyorlardı. Bu enteresan manzarayı seyrettik ve resimlerini aldık. Sonra kadınlar yüzlerinden örtülerini kaldırdılar bir de baktık ki kadın kıyafetine girmiş erkekler-miş! Bütün cemaat bize güldü, fena halde bozulduk.

Biraz sonra Pençab'ın beşinci ayağ olan Yellum nehrine vardık. Bu geniş nehirler üzerindeki sağlam demir köprüler başlıbaşına bir medeniyet eseridir. Otomobil, araba ve tren için ayrı ayrı yollar var. Muazzam eserler! Yellum'un büyük bir tarihî kıymeti de vardır. Yunanlıların Hydaspes dedikleri bu nehri İskender Milâddan evvel 326 yılının Mayıs ayında sür'atle geçip Pençab kralı (Porus) a saldırmış ve bu büyük Hint hükümdarının henüz tamamen düzene koyamadığı ordusunu dağıtarak bütün Pençab'ı eline geçirmişti. Buraları işte bu emsalsiz Pençab kıt'asının sahiplerini değiştiren büyük ve kat'î muharebelerin olduğu yerler.

(Arkası var)

MASKELER AŞAĞI

«En Büyük Tehlike» nin İçyüzü

Yazan: O. S. O.

Fiatı: 30 kuruş

4 Asrın mukayesesi

(Baştarafı 8 inci sahifede)

te en ziyade İngiliz politikası rol oynuyordu.

İrfan hayatı: Bu devrin irfan hayatında evvelki iki asra nazaran oldukça göze çarpan bir yenilik ve kımıldama vardır. Faat bu yenilik küçük bir muhit, mahdut bir zümreye inhisar ediyor ve memleketin ekser kısmı yine mazinin taassup ve cehalet baskısı altında derin uykusunu uyuyordu. İstanbulda Harbiye, Tıbbiye, Mühendishane gibi Avrupaî yüksek mektepler açılmış, matbaalar muntazam işlemiye başlamış, bir de gazete çıkmıştı. Avrupa milletlerinin en geç iki asır evvel idrak ettikleri Rönesansın ilk izleri artık Türkiye ufuklarında da beliriyordu.

— IV —

1943

İdare şekli : Cumhuriyet
Reisicumhur: İsmet İnönü (Türk)
Başvekil : Şükrü Saracoğlu (Türk)
Hâkimiyet : Milletindir.

Memleketin genel durumu: İnsanlığın ve medeniyetin ilerlemesi nisbetinde korkunçlaşan bir harbin en ehemmiyetli bir devresinde Cümhuriyet inkılâbının yirminci yılını idrak ediyoruz. Harbin dışında kalmasına rağmen iç ve dış siyasetini yine harbin icaplarına uydurmak mecburiyetinde kalan Türk milleti ayni zamanda yeni ruh ve madde malzemesile inkılâp yapısının inşasına bütün gayretile çalışmaktadır.

Harici siyaset: Dürüst bitaraflık. Türk-İngiliz ittifakı, Amerikan dostluğu, Almanya ve Rusya ile hususî anlaşmalar.

İrfan hayatı: Medenî kıyafet, medenî kanun, imar işleri, makine endüstrisinin yeni baştan kurulması, geniş halk kütlelerinin irfan hayatına girmesini temin eden harf inkılâbı gibi medenî bir cemiyete son derece gerekli olan büyük işler Cümhuriyetin ilk on yılında başarılmıştı. İkinci on yılında bu başarıların feyizli neticeleri elde edilmiş, bu devir bilhassa Türk kültürünün en çok kemiyet bakımından gelişme devri olmuştur. Türk konservatuvarının kurulması, Garp ve Şark klâsiklerinin tercümesi, yurtta orta ve yüksek tedrisatın ve okuyucu sayısının büyük bir hızla artması, kitap basımının dikkate çarpacak derecede çoğalması, bütün bunlar Türk Rönesansının artık yürüyen bir hakikat olduğunu ispata yarıyan mesut hâdiselerdir. Bugün Cumhuriyetin yirminci yılını kutlularken Türk Rönesansının Tanzimat ve Meşrutiyet inkılâplarında olduğu gibi yalnız İstanbul münevverlerine münhasır kalmıyarak bütün yurda yayıldığını görmek bize gerçekten sevinç ve inanç veriyor.

Hasan Adnan GİZ

Hüseyin Namık Orkun

TÜRK EFSANELERİ

ÇINARALTI YAYINI

Fiatı 50 kuruş

UMUMİ SATIŞ YERİ: İSTANBUL-ANKARA CADDESİ ÇINARALTI İDAREHANESİ Nº 47

Yaylâ Türküsü

Halide Nusret ZORLUTUNA

En ince, en san'atkâr kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın en seçme şiirlerini bir araya topladığı bu eşsiz şiir mecmuasını bütün edebiyat severlere tavsiye ederiz.

Fiatı 50 kuruş.

Satış yeri: İstanbul, ÇINARALTI İdarehanesi.